

Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

► **Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH**

Iz ovog izvještajnog perioda Ustavni sud Bosne i Hercegovine je odabrao četiri odluke: po jednu u odnosu na pravo na pravično suđenje i pravo na slobodu izražavanja i dvije koje se odnose na pravo na imovinu.

U prvoj izabranoj Odluci broj AP 603/21 Ustavni sud je utvrdio kršenje prava na pristup sudu u prekršajnom postupku, zato što su sudovi odbacili apelantov zahtjev za sudsko odlučivanje, i to zbog dva razloga: prvo, zato što je apelant potpisom na prekršajnom nalogu prihvatio odgovornost i odrekao se sudskog odlučivanja i, drugo, zato što je smatrao da je advokat koji je podnio zahtjev u apelantovo ime neovlašteno lice. Ustavni sud je, između ostalog, utvrdio da sudovi nisu ispitali apelantove navode da je prekršajni nalog potpisao pod prisilom, kao i da nisu obrazložili na osnovu čega je advokat bio neovlašten da traži sudsko odlučivanje u apelantovo ime.

Druga Odluka broj AP 2080/22 odnosi se na utvrđivanje kršenja prava na slobodu izražavanja u odnosu na apelanta, inače tužioca, koji je disciplinski sankcioniran zbog izjave napisane u žalbi protiv odluke u parničnom postupku u kojem je učestvovao kao privatno lice. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je zaključio da disciplinski organi VSTV nisu dali relevantne i dovoljne razloge o tome zašto su zaključili da u takvoj situaciji sporna izjava predstavlja kršenje Kodeksa tužilačke etike, odnosno zašto su smatrali da je uvredljiva za sud koji je vodio parnični postupak.

U Odluci broj AP 106/21 Ustavni sud Bosne i Hercegovine je odlučivao o pitanju obaveze uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje u odnosu na apelanta koji se penzionisao kao zaposlenik MUP-a. Međutim, pri obračunu penzije apelantu nije uračunat period u kojem MUP nije uplatio doprinose za njega u vrijeme provedeno u stažu osiguranja. Ustavni sud BiH je zaključio da odbijanje da se apelantu uračuna taj period krši njegovo pravo na imovinu, jer se na taj način na apelanta stavlja pretjeran teret, naročito zato što prilikom donošenja odluka nije uzeta u obzir bilo kakva odgovornost nadležnih javnih vlasti za stvaranje ovakve situacije.

Kršenje prava na imovinu utvrđeno je i u Odluci broj AP 4163/20 zbog obavezivanja apelanta da plaća paušal za grijanje nakon isključenja iz sistema centralnog grijanja. Ustavni sud BiH je, između ostalog, ukazao na to da takav uopćeni način obračuna korištenja toplotne energije nije zasnovan na objektivnim analizama, te da je stvarni smisao tih odredaba potreba da se osigura finansijska stabilnost tužioca kao javnog komunalnog preduzeća. Na takav način finansijski teret se prebacuje na vlasnike stanova koji ne žele da koriste uslugu grijanja, što predstavlja „poseban i pretjeran teret“. Stoga je zaključeno da ovakvim odlukama nije postignuta pravična ravnoteža između apelantovog prava na imovinu i općeg interesa zajednice.

Član 6. Evropske konvencije AP 603/21 – Prekršajni postupak, standard prava na obrazloženu odluku i pristup sudu, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim rješenjima odbačen je kao nedozvoljen apelantov zahtjev za sudsko odlučivanje o prekršajnom nalogu, zato što je zaključeno da ga je podnijelo neovlašteno lice. U obrazloženju sud je, između ostalog, istakao da je apelant lično primio prekršajni nalog i da ga je svojeručno potpisao. Time je prihvatio odgovornost za prekršaj naveden u prekršajnom nalogu i odrekao se prava na sudsko odlučivanje. Sud je ocijenio da su neosnovane apelantove tvrdnje da je potpis na prekršajnom nalogu iznuđen, odnosno da je prekršajni nalog potpisao pod prinudom. Naime, kako je navedeno, apelant je mogao uputiti pritužbu Sektoru unutrašnje kontrole policije (u daljem tekstu: Sektor) i prijaviti nezakonito ili nepravilno postupanje policijskih službenika, što nije učinio. Apelant je naveo da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pristup sudu.

Odluka

Ustavni sud BiH je, između ostalog, istakao da postoji obaveza suda u prekršajnom postupku da razmotri apelantove navode koji dovode u sumnju da je dobrovoljno potpisao prekršajni nalog, shodno čemu se zahtijeva sudsko odlučivanje. Ovo pogotovo ako se ima u vidu da Zakon o prekršajima predviđa mogućnost da se zaključi sporazum o prihvatanju odgovornosti. Ustavni sud BiH je, dalje, istakao da redovni sud nije učinio vjerovatnim da bi se apelant upućivanjem pritužbe Sektoru mogao osloboditi kazne koja mu je izrečena prekršajnim nalogom. Ukoliko bi se utvrdilo da su osnovani navodi o prisili, o čemu je apelant predložio određene dokaze, to bi moglo dovesti u pitanje dobrovoljnost apelantovog odricanja od prava na pristup sudu. Stoga, kako je zaključio Ustavni sud BiH, redovni sudovi su bili dužni da ispituju da li je u konkretnom slučaju apelant prihvatio odgovornost za prekršaj

iz prekršajnog naloga pod prisilom ovlaštenih lica. Osim toga, Ustavni sud BiH je istakao da je razlog za odbacivanje apelantovog zahtjeva i to što ga nije podnijelo ovlašteno lice, budući da zahtjev nije podnio apelant, već njegov advokat, te zato što se apelant potpisao u rubrici da prihvata odgovornost. Međutim, u vezi s tim dalje ništa nije obrazloženo u osporenim rješenjima, pa se ne može ispitati na osnovu kojih propisa je zaključeno da advokat ne može podnijeti zahtjev u apelantovo ime. S obzirom na navedeno, Ustavni sud BiH je zaključio da osporena rješenja ne zadovoljavaju standard prava na obrazloženu odluku i prava na pristup sudu, koji su sastavni elementi prava na pravično suđenje.

Član 10. Evropske konvencije AP 2080/22 – Odgovornost za disciplinski prekršaj zbog izražavanja u sudskom postupku u kojem je apelant bio stranka i u kojem nije postupao u funkciji nadležnog tužioca, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je podnio apelaciju protiv odluke VSTV kojom je proglašen odgovornim za disciplinski prekršaj, zato što je u žalbi na sudsku odluku, koja je donesena u postupku u kojem je učestvovao kao fizičko, a ne službeno lice (tužilac), napisao: „S obzirom na to da je cijeli tok parničnog postupka bio jako čudan i neobičan i da je odluka sudije I.M. nepravedna, nezakonita i neshvatljiva, predlažem da taksu plati sudija I.M. takva odluka sudije donesena u postupku može se smatrati udarom na tužilački sistem koji je na prvoj liniji odbrane protiv kriminala.“

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, između ostalog, naglasio da je apelant u konkretnom slučaju zastupao sam sebe i da nije postupao u funkciji nadležnog tužioca, što je, inače, njegova pozicija. Stoga je, kako je Ustavni sud BiH naveo, sasvim prirodno bilo očekivati da je u tom postupku želio sam sebe „efikasno zastupati“. Ustavni sud BiH je

istakao da u obrazloženju osporene odluke VSTV nije detaljnije navedeno zašto se sporno izražavanje ima smatrati „objektivno neprimjerenim u odnosu na sudiju“, odnosno zašto krši Kodeks tužilačke etike. Naime, Ustavni sud BiH je ukazao da sporna izjava možda jeste bila zajedljiva primjedba nezadovoljne stranke koja je izgubila parnicu. Međutim, disciplinski organi su propustili da ispituju da li ona predstavlja „neopravdan lični napad čija je jedina namjera da uvrijedi sud ili članove suda“, jer o tome nije dato bilo kakvo obrazloženje u osporenim odlukama. Osim toga, Ustavni sud BiH je naglasio da je apelant u dijelu spornog izražavanja upotrijebio izraze „nepravedna, nezakonita i neshvatljiva“ da bi okarakterizirao sudsku odluku na koju se žalio. Navedeni izrazi se, shodno odredbama ZPP, definiraju kao razlozi za žalbu protiv sudske odluke, a ne kao neprimjereni izrazi u smislu Kodeksa tužilačke etike. Ustavni sud BiH je podržao stav VSTV da sudije i tužioci imaju ključnu ulogu da osiguraju da sudovi uživaju povjerenje javnosti. Međutim, da bi javnost imala povjerenje u pravosuđe, ona istovremeno mora imati povjerenje da će pravosuđe osigurati strankama u postupku efikasno i fer-zastupanje radi zaštite vlastitih interesa. Imajući sve to u vidu, Ustavni sud BiH je zaključio da disciplinski organi o tome nisu dali „relevantne i dovoljne razloge“ da bi opravdali miješanje u apelantovu slobodu izražavanja zbog čega miješanje nije ispunilo zahtjev „neophodnosti u demokratskom društvu“.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Simić protiv BiH* (17. maj 2022. godine).

Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju AP 106/21 - Neuračunavanje u penzijski staž vremena koje je provedeno u osiguranju za koje nisu uplaćeni doprinosi, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim odlukama apelantu je priznato pravo na penziju u visini određenoj u skladu s vremenom provedenim u stažu osiguranja za koji

su uplaćeni doprinosi, shodno odredbi člana 24. Zakona o PIO. Međutim, prilikom utvrđivanja visine penzije nije uračunat period u kojem je apelant bio zaposlen u MUP-u, jer mu za taj period nisu uplaćeni doprinosi. Apelant je naveo da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na imovinu.

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je utvrdio da je u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja apelant imao legitimno očekivanje da će prilikom obračuna visine njegove penzije biti valoriziran i period u kojem je bio zaposlen u organu javne vlasti, odnosno da je država, kao njegov poslodavac, izvršila zakonsku obavezu uplate doprinosa za njegovo penzijsko i invalidsko osiguranje. Ustavni sud BiH je naglasio da je uplata doprinosa obaveza poslodavca koja je propisana zakonom, a da je propust da to učini definiran kao prekršaj. Ustavni sud BiH je naročito ukazao na to da radnik prilikom isplate plaće nije upoznat sa činjenicom da li je poslodavac ispunio zakonsku obavezu i u njegovo ime uplatio pripadajuće doprinose. Osim toga, iz relevantnih zakonskih odredaba ne proizlazi obaveza zaposlenih da provjeravaju da li su ti doprinosi zaista i uplaćeni. Ovo tim prije što je u konkretnom slučaju sporne doprinose bila dužna uplatiti javna vlast s obzirom na to da je apelant bio zaposlenik MUP-a. Osim toga, javna vlast je putem Porezne uprave, kao nadležne institucije, bila dužna da vrši nadzor nad obračunavanjem i plaćanjem doprinosa, koji predstavljaju javni prihod. U konkretnom slučaju javna vlast je propustila i da uplati sporne doprinose i da tu grešku ispravi u postupku nadzora nad njihovim obračunavanjem i plaćanjem. Ustavni sud BiH je naglasio da su u konkretnom slučaju osporene odluke donesene bez uzimanja u obzir bilo kakve odgovornosti nadležnih javnih vlasti za stvaranje ovakve situacije, čime je sav teret stavljen samo na apelanta. Stoga je zaključeno da osporene odluke u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja ne zadovoljavaju načelo proporcionalnosti zbog čega je prekršeno apelantovo pravo na imovinu.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Čakarević protiv Hrvatske* (26. april 2018. godine), *Moskal protiv Poljske* (15. septembar 2009. godine), *Paplauskienė protiv Litvanije* (14. oktobar 2014. godine), *Gashi protiv Hrvatske* (13. decembar 2007. godine), *Gladysheva protiv Rusije* (6. decembar 2011. godine) i *Albergas i Arlauskas protiv Litvanije* (27. maj 2014. godine).

AP 4163/20 – Isplata paušala za grijanje nakon isključenja sa mreže, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant se žalio na odluke kojima mu je, između ostalog, nametnuta obaveza da plati fiksne troškove za period nakon što je isključen iz sistema centralnog grijanja. Apelant je naveo da je time prekršeno njegovo pravo na imovinu.

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je podsjetio na to da se računi fiksnog dijela u visini od 40% sastoje, između ostalog, od zakupa kapaciteta,

indirektnog zagrijavanja i gubitka toplote u instalaciji grijanja objekta. U konkretnom slučaju ne postoje bilo kakvi pokazatelji koji bi potvrđivali da je takav uopćeni način obračuna korištenja toplotne energije zasnovan na objektivnim analizama. Zbog nepostojanja takvih pokazatelja, Ustavni sud BiH je smatrao da okolnosti na šta se fiksni troškovi odnose i da čine 40% iznosa računa upućuju na zaključak da je stvarni smisao tih odredaba potreba da se osigura finansijska stabilnost tužioca kao javnog komunalnog preduzeća. Time se u značajnoj mjeri finansijski teret prebacuje na vlasnike stanova koji ne žele koristiti uslugu grijanja, što upućuje na to da ti vlasnici moraju snositi „poseban i pretjeran teret“ funkcioniranja te komunalne usluge. Ustavni sud BiH je zaključio da se obavezivanjem apelanta da plaća fiksne troškove nakon što je isključen iz sistema centralnog grijanja ne postiže pravična ravnoteža između apelantovog prava na imovinu i općeg interesa zajednice.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije* (27. februar 2020. godine).